

ברכות ז. (שו בבינוניות) עד ח. (ש3 ברחבות)

ביאורי מושגים

הקב"ה מתגלה בעולם בשני שמות שם א-לוהים ושם אדנות, בקבלה דנים רבות ביחס שבין שתי השמות. השם א-לוהים מייצג את מציאותו של הבורא דרך הטבע והעולם, שם אדנות מייצג את מציאותו האין סופית של הבורא ואת ההתגלות שלו שלא דרך הטבע והעולם. פרשת הבריאה מובאת פעמיים בפרק א' בשם א-לוהות ובפרק ב' גם בשם הויה-אדנות. (עין אדם וביתו לגר"ד סלובייצ'יק) כשה' מתגלה למשה הוא אומר לו שהוא לא נגלה לאבות בשם אדנות אלא רק כשם א-לוהות - 'ושמי ה' לא נודעתי להם' למרות שה' לא נודע לו בשם זה הכיר אברהם אבינו את ה' בשם אדנות, ובכך היה האדם הראשון בהיסטוריה האנושית שעשה זאת!

1. בלעם ידע לכוון רגע זה. הקב"ה לא כעס בזמנו, כדי לא לתת לו הזדמנות לקלל אותנו.
2. ר' יהושע בן לוי ניסה לכוון את הזמן הזה כדי לקלל צדוקי שעשה צרות. אלא שברגע המכריע ריב"ל נרדם.

המסקנה של ריב"ל היתה שהקב"ה לא חפץ בקללה - 'ורחמי על כל מעשיו'!

יש זמן קצר שבו כביכול הקב"ה כועס,

ר' מאיר: הזמן הזה הוא בבוקר, כשהחמה זורחת וכל המלכים בעולם שמים כתריהם בראשם ומשתחיים לה!

התשובה של הבורא:

1. צדיק ורע לו - צדיק בן רשע.
נדחה - הקב"ה לא מעניש אדם על מעשי אבותיו אם הוא לא מתנהג כמוהם!

2. צדיק ורע לו - צדיק שאינו גמור, רשע וטוב לו - רשע שאינו גמור

משה רבינו ביקש מהקב"ה שיגלה לו את דרכי הנהגתו - 'הודיעני נא את דרךך' איך זה שיש צדיק ורע לו ורשע וטוב לו.

התנאים נחלקו האם הקב"ה נעתר לבקשה זו.

מה לעשות כשרואים רשעים שהשעה משחקת להם?
הצעה א': אם זה בענייני קדושה יש להתגרות בהם, בעניינים פרטיים - לא,
הצעה ב': אם השעה משחקת לרשע - לא להתגרות, אם לא - כן,
הצעה ג': אם המתגרה הוא צדיק גמור - יתגרה, אם לא - לא,

אמירות שונות

1. הכנעת הלב מועילה יותר מ100 מלקות,
2. אל תרצה את חברך בשעת כעסו,
3. ברכה של הקב"ה אפילו אם היא על תנאי - מתגשמת,
4. גדול שימוש התורה יותר מלימודה - והראיה אלישע בן שפט ששובח על כך שיצק מים לאלהיו,
5. עד אברהם - אף אחד לא קרא לבורא בשם אדנות (עין בביאור מושגים)
6. עד לאה (כשילדה את יהודה) - אף אחד לא הודה לה',
7. שמו של האדם משפיע על פעולותיו ומעשיו - 'אשר שם שמות בארץ',

קביעות בעניין בית הכנסת ותפילה

1. כל הקובע מקום לתפילתו - אויביו נופלים בפניו
2. כל שיש לו בית כנסת בשכונתו ולא מתפלל בו - נקרא שכן רע וגורם לו ולבניו גלות. מי שמשכים ומעריב לבית הכנסת - זוכה לאריכות ימים
3. מי שלא מתפלל בציבור - יש חשיבות שיתפלל באותו זמן שבו הציבור מתפללים,
4. הבורא לא מואס לעולם בתפילת ציבור!
5. לפני שמתחילים להתפלל יש להיכנס שיעור שני פתחים - להתנתק מהחוץ ולשכוח מהעולם הסובב.
6. על מה יש להתפלל: ר' חנינא - על מציאת אישה, ר' נתן - על תלמוד תורה, ר' נחמן - על המיתה, ר' יוחנן - על הקבורה,
7. מאז שחרב בית המקדש אין לו לקב"ה אלא 4 אמות של הלכה - לכן יש עניין להתפלל היכן שלומדים (כיוון ששם השכינה שרויה)

ברכות ח. (ש3 ברחבות) עד ט: (המשנה)

ביאורי מושגים

שניים מקרא ואחד תרגום – נפסק להלכה שיש לקרוא כל שבוע פעמיים את הפרשה ופעם נוספת תרגום. כיום שרבים מבינים היטב את העברית ובקושי מבינים את התרגום יש שהציעו ללמוד במקום תרגום את פירוש רש"י. מו"ר הרב אהרן ליכטנשטיין שליט"א אמר לי שלדעתו ניתן לקרוא במקום תרגום את התורה עצמה (פעם נוספת, סה"כ שלוש פעמים)

גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים שבירא שמים נאמר 'אשרי' ונהנה מיגיע כפיו נאמר גם 'אשריך' וגם 'וטוב לך'

שנים מקרא ואחד תרגום:

1. אין להקדים את הפרשה או לאחר. יש לקרוא בשבוע שלה,
2. כל הקורא אותה מאריכין לו ימיו ושנותיו (לכן תלמיד חכם לא יכול לטעון שאין לו זמן – שהרי אם יקרא מקרא ותרגום הוא יחיה יותר וכך יהיה לו יותר זמן!)

הלכות קריאת התורה

1. אין לעזוב את בית הכנסת בזמן הקריאה. ר"א יצא בין עולה לעולה, ר"פ הסתפק האם מותר לצאת בין פסוק לפסוק (נשאר בספק),
2. יש חובה לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום. ולהשלים אותם עם הציבור,
3. מי שעוסק בתורה תמיד כר' ששת, יכול ללמוד בזמן קריאת התורה,

אזהרות שהזהירו אמוראים את בניהם

- התנאים בהם מותר לעבור מאחורי בית הכנסת:
1. אם יש פתח נוסף,
 2. אם יש עוד ביהכנ"ס,
 3. אם רצים,
 4. אם נושאים משא,
 5. אם מניחים תפילין,

1. הזהרו בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום,
2. כשאתם שוחטים שחטו גם את עורקי הדם ולא רק את הקנה והוושט (כשיטת ר' יהודה)
3. אל תישנו על מיטת ארמית,
4. הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת זקנתו, - שהרי שם שברי הלוחות מונחים בארון הברית!
5. אל תעברו מאחורי בית הכנסת כשמתפללים בו,
6. כשתחתכו בשר אל תעשו זאת על גב היד,

3 הסברים:

1. אל תישנו בלי קריאת שמע,
2. אל תתחתנו עם גיורת,
3. אל תשבו על מיטה של ארמית (ארמית אחת ניסתה להפליל את ר' פפא בעזרת זה שישב על מיטתה)

התנאים העריכו דברים חיוביים גם אצל גויים רשעים. למשל הפרסים שהיו צנועים באכילה בבית הכסא ובתשמיש.

ברייתא

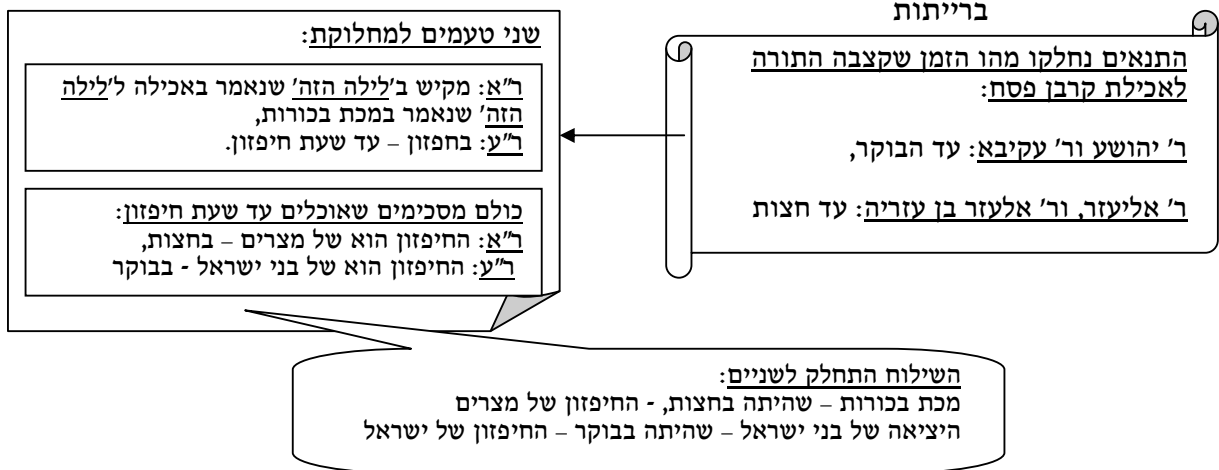
נוסח א': ניתן לקרוא פעמיים בלילה ק"ש ולצאת ידי חובת ק"ש של ערבית ושחרית: הקורא לפני עלות השחר ואחריו.

נוסח ב': ניתן לקרוא פעמיים ביום ק"ש ולצאת ידי חובת ק"ש של ערבית ושחרית: הקורא לפני הנץ החמה ואחריו.

בשעת הדחק ניתן לסמוך על שיטתו של רשב"י!

טעמו של רשב"י:

הגדרת זמן שכיבה וקימה תלויה בהתנהגות האנושית ולא בטבע. לכן זמן 'בקומך' יכול לחול בלילה, וזמן 'בשכבך' ביום.



המחשבה לטווח רחוק של הבורא מול הדאגה העכשווית של בני ישראל:

- ה' הכריח את בני ישראל לשאול מהמצרים כלי כסף למרות שבנ"י הסתפקו בכך שייצאו ממצרים,
- ה' רצה להבטיח לבני ישראל שהו אידאג להם גם בגלות הבאה – משה אמר לו שדיה לצרה בשעתה.

ברכות ט: (המשנה) עד י: (המשנה)

ביאורי מושגים

אכילה לפני התפילה – אין לאכול לפני התפילה וזאת משתי סיבות 1. הפרעה בכוונה – תפילה מתוך שביעה פחות יוצאת מהלב, 2. הדבר הראשון שאדם עושה בבוקר צריך להיות שיח לבור ולא אכילה.

בשבתות יש המתירים למי שהדבר מפריע בכוונתו – לאכול לפני התפילה. הגר"ד סולובייצ'ק העיר שכדי לפתור את הטעם השני יש חובה לפני שטועמים לומר פסוק או שניים של תפילה ובקשה מה' כדי לפתוח את היום בתפילה!



מוסר ההשכל שניתן ללמוד מהסיפור של ישעיהו וחזקיהו

1. – 'בן אמוץ כלה נבואתך וצא!' אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מרחמים. גם כשנגזרה הגזירה חזקיהו התעקש לבטל את רוע הגזירה

2. 'בהדי דכבשי רחמנא למה לך' אדם צריך לפעול לאור מה שידוע לו ומה שצווה בידי שמים - ולא לעשות חשבונות ארוכי טווח של הקב"ה!

3. אל לאדם להתלות בזכותו אלא בזכות אבותיו.

מזמורי 'ברכי נפשי' – תהילים קג-קד,

1. במזמור כתוב 'תמו חטאים' ולא 'תמו חוטאים' מכאן למדה ברוריה אשתו של ר"מ שיש לבקש שהרשעים יחזרו בתשובה ולא שימותו!

2. **במזמורים אלו יש 5 ברכי-ברכו:**
 רשב"י: כנגד 5 שלבים בחייו של דוד:
 בבטן אימו, כשיצא לעולם, כשינק מאימו, ראה במפלת רשעים, יום המיתה.

ר' שימי בר עוקבא: כנגד 5 קווי דמיון שבין הבורא לנשמה:

1. ה' ממלא את העולם – הנשמה את הגוף,
 2. שניהם רואים ולא נראים,
 3. ה' זן את כל העולם – הנשמה זנה את כל הגוף,
 4. שניהם טהורים,
 5. שניהם שוכנים בחדרי חדרים.

שלוש אזהרות בעניין תפילה

1. המתפלל צריך לעמוד במקום נמוך – ולא על שרפרף או כיסא,
 2. המתפלל צריך לכוון את רגליו – 'ורגליהם רגל ישרה'
 3. אסור לאכול לפני התפילה. – ואותי השלכת אחרי גוך.

ברכות י: (המשנה) עד יא: (ש11 מסוף הצרות)

ביאורי מושגים
 מהרגע שבו מת המת, ישנם שני שלבים משמעותיים לעניין פטור ממצוות:
אנינות – עד קבורת המת, שאז הקרוב פטור מכל מצוות העשה שבתורה,
אבלות 7 - משלב הקבורה – או הלילה הראשון אם הוא עדיין לא נקבר – האבל אסור בלימוד תורה
 (מלבד ההלכות הנוגעות לאבילות) ומתפילין.
 ברכות לימוד תורה – ברכות אלו חלות מהבוקר עד הבוקר. (התוס' אצלנו 'שכבר') דן בטעם הדבר)

משנה

מה מלמד הפסוק - 'בשכב ובקומך'
 ב"ש: את דרך הקריאה –
 בלילה יש לקרוא בשכיבה ובבוקר בעמידה,
 ב"ה: את זמן הקריאה –
 זמן הקריאה בלילה הוא כשהולכים לישון,
 בבוקר - בזמן שבו קמים.
 ר' טרפון היה במקום הסכנה ונהג כב"ש -
 על כך הוא ננזף בידי חבריו.

טעמם של ב"ש: היה ניתן לכתוב בבוקר ובערב, מכך שכתוב בשכב ובקומך אנו למדים גם על הזמן וגם על הדבר.

טעמם של ב"ה: כתוב - 'ובלכתך בדרך - מכאן שניתן לקרוא בכל דרך שהיא.

ב"ש לומדים מ'בלכתך בדרך' שהעוסק במצוה, וחתן - פטורים מק"ש.
 ב"ה לומדים דין זה מהייתור של ה'ך'

מכאן שהנהוג כב"ש חייב מיתה
 ר' ישמעאל נהג בצורה מופגנת שלא כב"ש. זאת כדי שלא יטעו התלמידים ויחשבו שהלכה כב"ש!

המשנה

ברכות קריאת שמע
 בבוקר: מברכים 2 ברכות לפני ק"ש ואחת אחרי,
 בערב: מברכים 2 ברכות לפני ק"ש ו21 ברכות אחרי, אחת ארוכה ואחת קצרה.
 אסור לשנות מטבע שתיקנו חכמים:
 אין לקצר ברכה ארוכה או להאריך קצרה, אין לחתום היכן שאין חתימה ולא לבטל חתימה שתוקנה.

ברכות התורה
 1. למסקנה יש לברך על לימוד תורה, מדרשי הלכה, משנה וגמרא,
 2. החכמים הציעו 2-3 הצעות לנוסח הברכה למסקנה אומרים את כולם

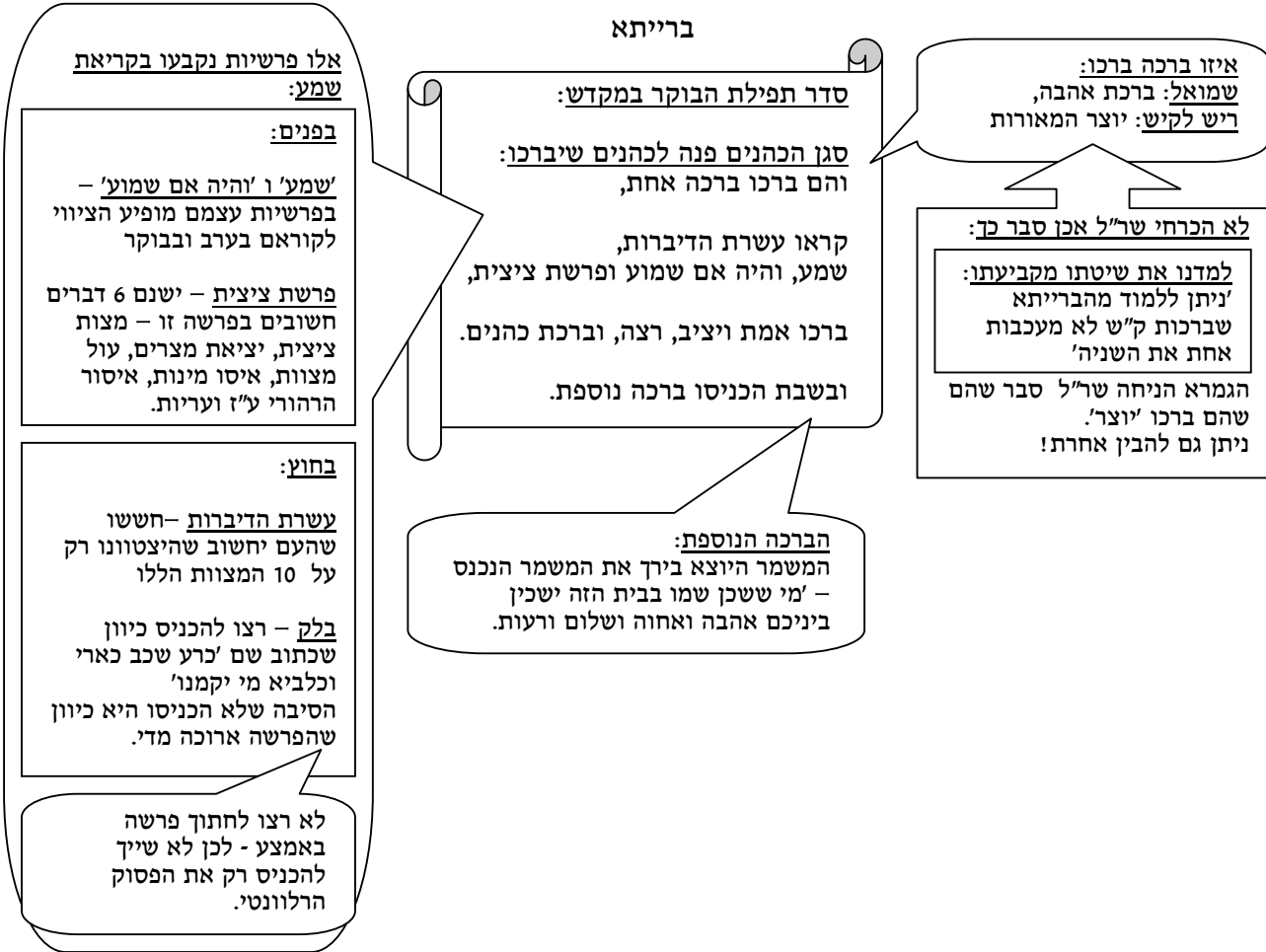
ברכת אהבה:
הנוסח: מח' האם אומרים 'אהבה רבה' או 'אהבת עולם'
הערה:
 אם לא בירך ברכות התורה לפני שקרא ק"ש יצא ידי חובה בברכת 'אהבה'

ברכת יוצר אור:
הנוסח: 'יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל',
הערות:
 1. בפסוק כתוב 'בורא את הרע' שינו ל'הכל' כדי שתהיה לשון יפה,
 2. לא שינו את 'בורא חושך' - כדי להזכיר מידת לילה ביום.

לפי הספרדים אלו 2 ברכות
 לפי האשכנזים אלו 3 ברכות.

ברכות יא: (שוו מסוף הצרות) עד יב: (המשנה)

ביאורי מושגים
 עשרת הדיברות – יש הנוהגים לעמוד בזמן קריאת עשרת הדיברות – הרמב"ם יצא נגד מנהג זה מאותה סיבה שבגללה לא תיקנו קריאת 10 הדיברות בקריאת שמע – משום חשש המינים. וכן הורה הרב עובדיה.
 ר' משה פיינשטיין ואחרונים נוספים הורו שהיכן שנוהגים לעמוד אין לבטל מנהג זה. ואף יחיד שבא למקום שבו כולם עומדים – יעמוד ולא יפרוש מן הציבור.



נסינות הוכחה:

1. הברייאתא קובעת שאם פתח בשל ערב וסיים בשל בוקר – יצא. מכאן שהעיקר זה החתימה,
 נדחה – א. שם בחתימה יש 'ברוך אתה ה' '
 ב. גם הברכה של הערב כוללת את של היום ולהיפך.

2. הברייאתא קובעת בסוף 'שהכל הולך אחר החיתום' ודאי משפט זה בא לרבות את המקרה שלנו.
 נדחה – המשפט בא לרבות מקרה שבירך על תמרים וחשב בהתחלה על לחם. רק מכיוון שתמרים משביעות – ברכה זו תפטור אותם.

ספק הגמרא - מה המשמעות של פתיחת הברכה
 מה דין אדם שחשב בתחילת הברכה לברך 'גפן' ובסוף חשב 'שהכל'.
 האם ברכת שהכל תופסת או לא!

במקרה ההפוך אין ספק.
 גם אם בהתחלה חשב 'שהכל' זה מועיל לגפן. זאת כיוון שברכת שהכל כוללת בתוכה גם את הגפן

מקבץ הלכות תפילה

1. כשאומרים 'ברוך' – כורעים, ב'אתה' – מזדקפים, ב'שם ה'" כבר עומדים זקופים,
2. כורעים בבת אחת ומזדקפים לאט לאט (וי"א כנחש שזוקף קודם את ראשו),
3. בעשרת ימי תשובה אומרים 'המלך הקדוש' במקום 'האל הקדוש', ו'המלך המשפט' במקום 'מלך אוהב צדקה ומשפט',
4. כל היכול להתפלל על חבירו ולא מתפלל נקרא חוטא.

כל המתבייש על חטאיו – מוחלים לו על כל עוונותיו,
 כך מצאנו אצל שאול שהתבייש על חטאיו ונמחלו לו פשעיו.

ברכות יב: (המשנה) עד יד. (ש8)

ביאורי מושגים
 הראשונים נחלקו מה היקף חיוב ק"ש מהתורה. רק הפסוק הראשון, הפרשה הראשונה, או כל הפרשות. שתי שיטות חריגות ומעניינות הן: שיטת ר' יונה - מהתורה החיוב הוא להגיד פסוק מהתורה - איזה שרוצים, ושיטת הפרי חדש (שהיה אחרון) שהחיוב מהתורה הוא על שתי הפרשות הראשונות - שיטה המשתלבת היטב עם לשון הפסוקים.

משנה

'ולא יאמר חי ה' אשר העלה... כי אם...
 ואשר הביא... מארץ צפונה ומכל הארצות'
 כולם מודים שלעתיד לבוא עיקר ההודאה תהיה על שיעבוד המלכיות.
 המח' היא האם ההודאה על יציאת מצרים תשאר בשוליים או שתמחק לגמרי.

חיוב הזכרת יצי"מ - 'כל ימי חייד'
בן זומא: 'ימי חייד' - הימים, 'כל ימי חייד' - הלילות,
חכמים: 'ימי חייד' - העולם הזה, 'כל ימי חייד' - ימות המשיח.

שינוי השמות של האבות
 1. אברהם ושרה היו בהתחלה מכוונים רק כלפי עמם (אברם - אב לארם, שרי - לאומתה), אחרי שינוי השם, הכוונה כלפי כל העולם,
 2. שינוי השם של אברהם ושרה היה מלא (והקורא לאברהם - 'אברם' עובר בלאו או בעשה) שינוי השם של יעקב היה רק תוספת (ולא מחיקה של השם הקודם)

פרק שני

פירוש 'כיוון ליבן':
 1. התכוון לצאת ידי חובה - מצוות צריכות כוונה,
 2. התכוון לקרוא (ולא להגיה) - מצוות אינן צריכות כוונה

משנה

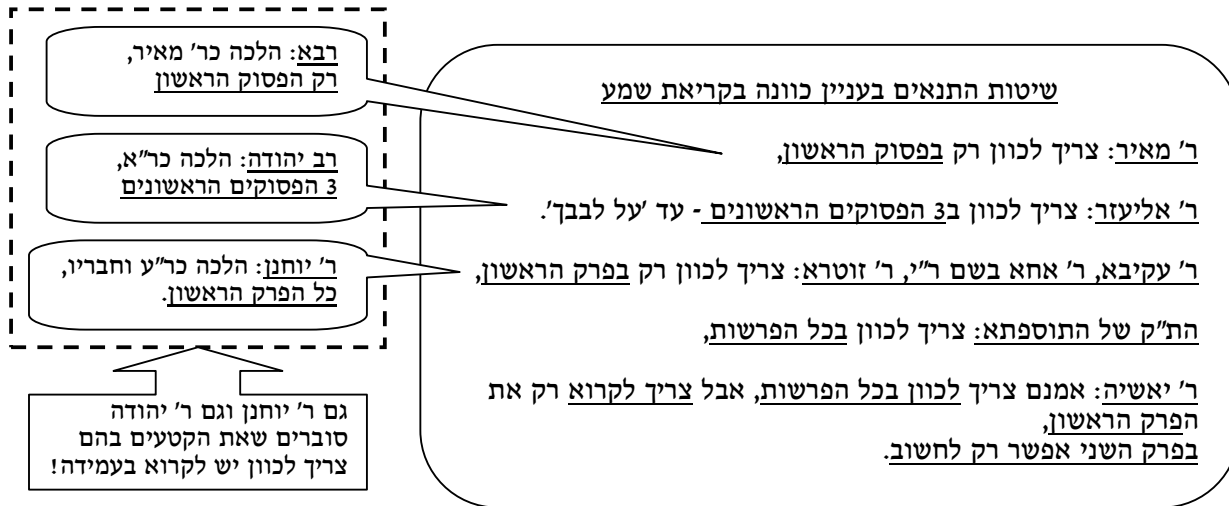
1. הקורא בתורה בזמן שבו חייבים בק"ש - אם כיוון לבו יצא ידי חובה,
 2. מהם בין הפרקים: בין ברכה לברכה, בין ברכה לשמע, בין פרשה לפרשה. בין 'ציצית' ל'אמת ויציב' - מח'
 3. בין הפרקים: שואל - מפני הכבוד, משיב - ר' מאיר: מפני הכבוד, ר' יהודה: לכל אדם.
בתוך הפרק: שואל - מפני היראה, משיב - ר' מאיר: מפני היראה ר' יהודה: מפני הכבוד.
 4. 'שמע' ראשונה: כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים, 'והיה אם שמוע שניה: כיוון שהיא נוהגת גם בלילה

ברייתא

באיזה שפה ניתן לקרוא את שמע: רבי: רק בעברית כפי שנכתבה הפרשה, חכמים: בכל לשון, הקורא ולא השמיע לאוזנו: רבי: לא יצא, חכמים: יצא

טעמים של חכמים:
 'שמע' - בכל לשון שאתה שומע, 'והיו' - שלא יקרא למפרע. 'הדברים' - לא דורשים.

טעמו של רבי:
 'שמע' - השמע לאוזנך, 'והיו' - דווקא בלשון זאת, 'הדברים' - שלא יקרא למפרע.



הלכות הפסוק הראשון

1. **סומכוס:** צריך להאריך ב'אחד',
הגבלות: א. יאריך ב'ד' ויזהר שלא יחטוף את ה'ח'
 ב. לא יאריך יותר משיעור המלכת ה' בארבעה רוחות ולמעלה ולמטה,

2. בגלל מגבלות השיעור היה קורא רבי רק את הפסוק הראשון בזמן, **הערות:** 1. בנו של רבי ובר קפרא נחלקו האם רבי היה משלים את שאר הפרשה מאוחר יותר, 2. כולם מודים שרבי היה דואג לשלב בשיעור הזכרת יציאת מצרים.

3. **רב:** אמר פסוק ראשון ונרדם באונס - יצא וכך נהגו ר' נחמן ורבה כשנאנסו.

ר' יוסף: אסור לקרוא ק"ש כששוכבים על הגב,
 אסור גם לישון על הגב. (ריב"ל קילל את מי שעשה כן)
 ההבדל הוא שלגבי שינה אם הוא מוטה קצת זה בסדר ולגבי ק"ש אסור גם מוטה בעל בשר - מותר גם לקרוא מוטה.